

УДК 630*232.12

С. В. НАЗАРЕНКО, С. Г. КОХАНІЙ*

ВИДИ СОСНИ, ПРИДАТНІ ДЛЯ ЗАЛІСЕННЯ НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИХ ПІСКІВ

Степовий ім. В. М. Виноградова філіал УкрНДЦЛГА

Наведено результати випробування різних видів сосни у зоні Нижньодніпровських пісків за період з 1960 по 2008 рр. Виявлено види, які добре ростуть і можуть бути використані для створення лісових культур та озеленення.

Ключові слова: Нижньодніпровські піски, види сосни, ріст, стан.

Жорсткі лісорослинні умови зони Нижньодніпровських пісків (мала кількість опадів і нерівномірність їх розподілу за порами року, глибокий рівень залягання підґрунтових вод, низька відносна вологість повітря при високій її температурі, бідність ґрунтів на органічні й мінеральні речовини) обмежують видовий склад деревних порід у штучних насадженнях. Лісові насадження тут складаються переважно із хвойних порід – сосни звичайної та кримської. З метою випробування різних видів сосни на Нижньодніпровських пісках і рекомендації кращих із них для лісогосподарського виробництва у період з 1960 по 1965 рр. було закладено пінетум, який розміщений у Дослідному лісництві СФ УкрНДЦЛГА на двох ділянках. Перша ділянка розміщена в урочищі Торопогрицького (квартал 14, виділи 8 і 12) на середньогорбистих зарослих пісках із несформованими дерново-степовими ґрунтами на площі 1,7 га. Підґрунтові води залягають нижче 5 м. Тип лісорослинних умов – сухий бір (А₁). Для різних видів сосни підготували 2 тис. площадок на 1 га з розміщенням 2,5 x 2,0 м. На кожній площадці висадили по 2 сіянці (4 тис. шт./га).

Друга ділянка розміщена в урочищі Близній Карабай (квартал 25, виділи 7, 8, 12, 16, 17, 18, 41). Вона характеризується рівнинно-хвилястим рельєфом, дерново-степовими недорозвинутими піщаними ґрунтами. Підґрунтові води залягають на глибині 2 м. Лісорослинні умови відповідають вологому бору (А₃). Ділянка площею 2,2 га витягнута з півночі на південь. У такому ж напрямку розміщені садивні ряди. Розміщення сіянців 2,5 x 0,7 м (5,7 тис. шт./га).

Сіянці різних видів сосон вирощували у розсаднику Дослідного лісництва з насіння, одержаного переважно з Нікітського ботанічного саду та Сочинського дендрарію.

З метою виключення впливу одних випробуваних видів на інші між окремими варіантами залишали десятиметрові розриви, де вирощували сосну звичайну.

На горбистих і рівнинних пісках відрізняються умови росту для окремих видів сосон, що ускладнює можливість порівняння їх росту. Тому ріст різних видів порівнювали з ростом сосни звичайної, ряди якої перетинають усі варіанти посадок (паралельно довгій стороні ділянки).

За період створення пінетума висаджено 22 види сосон: алепську, Армада, Бонапарта, Бунге, веймутову, гімалайську, гірську, рясноцвітну, жовту, звичайну, італійську, кримську, китайську, ладанну, монгольську, піцундську, приморську, судацьку, Тунберга, чорну, чудову, ельдарську [1, 2].

Випробовувані сосни умовно розділені на чотири групи відповідно до витривалості до кліматичних умов. До першої групи належать види, які пошкоджуються морозами і є малостійкими щодо посухи: сосна Бунге, гімалайська, рясноцвітна, ладанна. До другої групи належать сосна алепська, італійська, піцундська, приморська, судацька, чудова, ельдарська, які пошкоджуються морозами, але добре витримують літні посухи (за винятком сосни приморської, яка потерпала від морозів і загинула). До третьої групи увійшли сосни веймутова, гірська, Тунберга і китайська, які потерпають від посухи, але витримують

* © С. В. Назаренко, С. В. Коханий, 2008

морози; до четвертої – сосна жовта і чорна, які не пошкоджуються морозами і порівняно непогано витримують посуху [1, 3].

У 2008 році проведено інвентаризацію наявних видів сосни у пінетумі. При цьому зазначено місце розташування кожного виду сосни, здійснено перелік із замірами діаметрів і висот дерев кожного виду. Внаслідок посухи 1993 – 1994 рр. і значного зниження рівня підгрунтових вод спостерігалось масове усихання соснових насаджень, особливо – на близьководних ділянках. У цей період загинули майже всі дерева різних видів сосни, які росли на рівнинно-хвилястих пісках на ділянках із високим рівнем підгрунтових вод (урочище Ближній Карабай).

Дані про видовий склад, кількість і таксаційні показники сосни у пінетумі на середньогорбистих пісках наведені в таблиці.

Таблиця

Видовий склад, кількість і таксаційні показники сосни у пінетумі на середньогорбистих пісках

Рік садіння	Види сосни	Висаджено, шт.	Наявність на 1.06.08, шт.	Збереженість, %	Середній діаметр, см (M ± m)	Середня висота, м (M ± m)
1960	Кримська	408	157	38,5	17,5 ± 0,4	14,8 ± 0,2
	Чорна	488	150	30,7	16,2 ± 0,3	12,7 ± 0,2
1961	Жовта	221	17	7,7	22,4	15,5
	Китайська	416	2	0,5	7,0	5,6
	Чорна (югославська)	479	50	10,4	19,7 ± 0,6	17,5 ± 0,4
	Чорна (тростянецька)	408	35	8,6	17,8 ± 0,6	15,8 ± 0,3
1962	Ладанна	96	2	2,1	8,0	4,6
	Чорна (калабрійська)	78	2	2,6	8,0	6,5
1963	Гірська	215	20	9,3	4,6	4,0
1965	Приморська	600	13	2,2	22,9	15,1
1960	Звичайна (контроль)	666	191	28,6	22,5 ± 0,3	19,1 ± 0,2

Серед висаджених у пінетумі 22 видів сосни до весни 2008 р. збереглося вісім видів: звичайна, кримська, чорна, жовта, гірська, приморська, ладанна і китайська. Добре збереглися і ростуть у пінетумі на середньогорбистих пісках сосна звичайна, кримська й чорна. Сосна жовта і приморська майже не поступаються у рості сосні звичайній, але збереженість у них дуже низька, оскільки сосна жовта пошкоджується пагонов'юном, а сосна приморська – морозами. Сосни ладанна, китайська і чорна (калабрійська) збереглися в незначній кількості й мають незадовільні стан і ріст.

Крім дуже поширених сосон звичайної та кримської у лісогосподарське виробництво при створенні лісових культур на Нижньодніпровських пісках можна рекомендувати сосни чорну і жовту; для озеленення – сосну гірську і приморську.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бабенко Д. К.* Результати інтродукції некоторых видів сосни на Нижнеднепровских пісках // Лесоводство и агролесомелиорация. – К.: Урожай, 1968. – Вип. 14. – С. 71 – 77.
2. *Бабенко Д. К., Тарасенко І. М.* Види сосни, пригодные для Нижнеднепровских пісков // Лесн. хоз-во. – 1968. – № 9. – С. 46 – 47
3. *Коханий С. Г.* Ріст різних видів сосни на Нижньодніпровських пісках. – К.: Урожай, 1994. – Вип. 89. – С. 74 – 76.

Nazarenko S. V., Kokhanyi S. H.

PINE SPECIES SUITABLE FOR LOW DNIEPER SANDS AFFORESTATION

Steppe Branch of URIFFM named after V. N. Vinogradov

Results of tests of different pine species in the zone of Low Dnieper sands for 1960 – 2008 are presented. Pine species which good rate of growth and condition are revealed and recommended for creation of forest plantations and in greenery.

К е у w o r d s : Low Dnieper sands, pine species, growth, condition.

Назаренко С. В., Коханый С. Г.

ВИДЫ СОСНЫ, ПРИГОДНЫЕ ДЛЯ ОБЛЕСЕНИЯ НИЖНЕДНЕПРОВСКИХ ПЕСКОВ

Степной им. В. Н. Виноградова филиал УкрНИИЛГА

Приведены результаты испытания различных видов сосны в зоне Нижнеднепровских песков за период с 1960 по 2008 гг. Выявлены виды с хорошим ростом и состоянием и рекомендованы для создания лесных культур и озеленения.

К л ю ч е в ы е с л о в а : Нижнеднепровские пески, разные виды сосны, рост, сохранность.

Одержано редколегією 2.09.2008 р.